

16. Сержпутоўскі, А.К. Прымкі і забабоны беларусаў-палешукоў / А.К. Сержпутоўскі; навук. рэд. А.С. Фядосік; прадм. У.К. Касько; маст. В.Р. Мішчанка. – Мн.: Універсітэцкае, 1998. – 301 с.

17. Улашчык, М.М. Была такая вёска... / М.М. Улашчык // Выбранае. Уклад. А. Каўкі і А. Улашчыка; Навук. рэд. Г. Кісялёў і В. Скалабан; Прадм. І камент. А. Каўкі. – Мінск: “Беларускі кнігазбор”, 2001. – 608 с. [8] с.: іл. – С. 21 – 127.

18. Шейн, П.В. Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края / П.В. Шейн. – Санкт-Петербург: Типография Императорской Академии наук, 1890. – Т. I. Ч. II.: Бытовая и семейная жизнь белоруса в обрядах и песнях. – XXXI, 708 с.

19. Шейн, П.В. Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края / П.В. Шейн. – Спб.: Типография Императорской Академии Наук, 1893. – Т. II: Сказки, анекдоты, легенды, предания, воспоминания, пословицы, загадки, приветствия, пожелания, божба, проклятия, ругань, заговоры, духовные стихи и проч. – XX, [1], 715 с.

20. Янчук, Н.А. По Минской губернии: заметки из поездки в 1886 году / Н.А. Янчук. – Москва: Типография А. Левенсон и К, 1889. – 29 с., 130 с., 5 л. нот.

21. Federowski, M. Lud białoruski na Rusi Litewskiej: materiały do etnografii słowiańskiej zgromadzone w latach 1877–1905: w 8 t. / M. Federowski. – Kraków, Warszawa, 1902 – 1981. – Т. 4: Przysłowia, żarciki, wyrażenia stałe oraz zagadki ludu, mieszczan i zagrodowców z okolic Grodna, Sokółki, Białegostoku, Bielska, Wołkowyska, Słonima, Nowogródka, Słucka, Lidy, Wilejki, Święcian i Oszmiany. – Warszawa: Towarzystwo Naukowe Warszawskie, 1935. – XVIII, 490 s.

ПРАДМЕТНАЕ ПОЛЕ І МЕТАДАЛОГІЯ ВУСНАЙ ГІСТОРЫІ

Кедрык Т.В.,
старэйшы выкладчык

Развіццё гістарычнай навукі ў XX стагоддзі прывяло да з’яўлення цэлага шэрагу новых напрамкаў, адным з якіх стала вусная гісторыя. Паняцце “вусная гісторыя” увайшло ў сусветную гістарыяграфію і навуковую практыку ў другой палове XX ст. Але яшчэ ў 1938 г. прафесар Калумбійскага ўніверсітэта, спецыяліст па

гісторыі Грамадзянскай вайны ў ЗША Алан Нэвінс заклікаў сваіх калег стварыць арганізацыю для сістэматычнага збору і запісу вусных апавяданняў і мемуараў “выбітных амерыканцаў”. Вясной 1948 г. па яго ініцыятыве быў створаны Кабінет вуснай гісторыі для запісу мемуараў людзей, якія адыгралі значную ролю ў жыцці Амерыкі. Да 1971 г. супрацоўнікі Кабінета сабралі 2,5 тыс. запісаў гутарак агульным аб’ёмам амаль у 350 тыс. старонак [6, с. 335].

Згодна з перыядызацыяй, прапанаванай амерыканскім даследчыкам Д. Дунавэем, у развіцці вуснай гісторыі на Захадзе можна вылучыць некалькі этапаў. На першым, з 1950-х гг., амерыканскія даследчыкі перш за ўсё збіралі матэрыялы для стварэння біяграфій выбітных грамадскіх і дзяржаўных дзеячаў. У Францыі члены дэпартаменту гістарычных камітэтаў па вывучэнні Другой сусветнай вайны запісвалі звесткі пра кіраўнікоў руху Супраціўлення, а ў Мексіцы супрацоўнікі фонаархіваў Нацыянальнага інстытута антрапалогіі збіралі ўспаміны кіраўнікоў Мексіканскай рэвалюцыі.

Другі этап, які пачаўся ў канцы 1960-х гг., характарызуе спробы стварэння альтэрнатыўнай гісторыі, гэта значыць гісторыі народаў, якія не мелі пісьменнасці.

Пераход ад індыўідуальных даследаванняў да калектыўных праектаў у сярэдзіне 1970-х гг. сімвалізаваў пачатак трэцяга этапу. У гэты час адбываецца інстытуцыяналізацыя вуснай гісторыі: ствараюцца Міжнародная вуснагістарычная асацыяцыя і нацыянальныя асацыяцыі даследчыкаў, збіраюцца архівы вусных крыніц, шырока праводзяцца канферэнцыі і сімпозіумы, выдаюцца спецыяльныя часопісы. Пытанні вуснай гісторыі пачынаюць разглядацца на міжнародных кангрэсах гісторыкаў, сімвалізуючы збліжэнне пазіцый яе прадстаўнікоў з прыхільнікамі традыцыйнай гістарыяграфіі.

Нарэшце, у 1990-я гг. пачаўся чацвёрты этап, звязаны са з’яўленнем новага пакалення гісторыкаў, далейшым развіццём тэхнічных сродкаў і пашырэннем кола вывучаемых праблем, у тым ліку гісторыі розных палітычных рэжымаў. Найбольш прыярытэтнымі становяцца тэмы, блізкія да антрапалогіі: сюжэты паўсядзённага жыцця чалавека, феномен міграцыі, асаблівасці этнічнай гісторыі народаў, узаемаадносіны палю і ўзрастаў [6, с. 339-340].

Вусная гісторыя прайшла шлях ад метада да самастойнага напрамку гістарычных даследаванняў і стаіць на парозе прызнання ў якасці самастойнай навуковай дысцыпліны. Як і ўсе новыя дысцыпліны і субдысцыпліны, якія сталі актыўна фармавацца ў другой палове XX – пачатку XXI стст., вусная гісторыя мае досыць шмат нявырашаных праблем і пытанняў, якія пакуль што застаюцца без адказаў, пачынаючы ад вызначэння аб’екта і прадмета даследавання і заканчваючы метадыкай інтэрпрэтацыі вусных крыніц у гістарычным аповядзе. Найбольш распрацаванымі пытаннямі з’яўляюцца метады даследавання і крыніцы.

Калі казаць пра месца вуснай гісторыі, неабходна пазначыць шэраг падыходаў, у рэчышчы якіх абмяркоўвалася і абмяркоўваецца гэтая дысцыпліна. Першапачаткова, на этапе фармавання вуснай гісторыі пераважна разглядалася ў двух іпастасях: вусная гісторыя як крыніца і вусная гісторыя як метада. Зыходзячы з гэтага, месца вуснай гісторыі шукалі альбо ў крыніцазнаўстве, альбо ў тэорыі і метадалогіі гісторыі.

Шырокае распаўсюджанне мае тлумачэнне вуснай гісторыі як крыніцы. У гэтым рэчышчы яе вызначаюць як “практыку навукова арганізаванай вуснай інфармацыі удзельнікаў ці відавочцаў падзей, зафіксаванай спецыялістамі, якія выкарыстоўваюць сучасныя тэхнічныя сродкі” [8, с. 262]. У гэтым сэнсе вусная крыніца выступае часткай “сырога матэрыялу”, які можа быць выкарыстаны пры напісанні гістарычнага даследавання. Але звужэнне паняцця “вусная гісторыя” да крыніцазнаўчай праблематыкі не ахоплівае ўвесь комплекс відаў і формаў навукова-даследчай дзейнасці, што носіць назву “вусная гісторыя”, – прадметнае поле, метады вывучэння гістарычнага мінулага, спосаб гледжання на мінулае, праблематыку і многае іншае.

Да першапачатковых варыянтаў інтэрпрэтацыі вуснай гісторыі адносіцца і асацыяванне яе з метадамі даследавання. У такім выпадку прызначэнне вуснай гісторыі зводзяць да ўдасканалення спосабаў атрымання інфармацыі – розных відаў апытання (гутаркі, інтэрв’ю, анкетавання). Метадычны складнік вуснай гісторыі дамінуе ў практыцы многіх замежных цэнтраў пры ўніверсітэтах, бібліятэках, музеях. Прыкладам з’яўляецца разуменне вуснай гісторыі гукавым архівам Брытанскай бібліятэкі: “У цяперашні час вусная гісторыя атрымала вядомасць як спосаб запісу і захавання

ўнікальных успамінаў людзей, чые ўспаміны маглі быць страчаныя” [Цыт. па: 1, с. 163]. Усё часцей вусную гісторыю пачынаюць разумець значна шырэй, чым крыніцу ці метада даследавання, як самастойны навуковы падыход. У гэтым сэнсе вусная гісторыя выступае як цэлы комплекс дзейнасці, які ўключае распрацоўку навуковай праграмы з пэўнай мэтай, задачай, прадметам даследавання, уключаючы навуковую распрацоўку апытальніка, падбор носьбітаў інфармацыі (з навукова абгрунтаванай выбаркай рэспандэнтаў), дакументаванне атрыманых матэрыялаў, фарміраванне вусных архіваў і, у завяршэнні, фарміраванне культуры інтэрпрэтацыі вусных гістарычных крыніц і прынцыпаў гісторыяпісання на базе або з выкарыстаннем матэрыялаў вуснай гісторыі.

На сучасным этапе адбываецца трансфармацыя вуснай гісторыі як самастойнага напрамку гістарычных даследаванняў у самастойную гістарычную дысцыпліну. Гэтую эвалюцыю адлюстроўваюць многія аўтарскія вызначэння “вуснай гісторыі”, напрыклад, А.І. Філюшкіна: “Сёння пад вуснай гісторыяй разумеецца навуковая дысцыпліна, якая валодае ўласным метадам даследавання – інтэрв’ю, з дапамогай якога ажыццяўляецца фіксаванне суб’ектыўных ведаў асобнага чалавека пра эпоху, у якой ён жыў” [3, с. 2]. Працэс афармлення вуснай гісторыі як самастойнай навуковай дысцыпліны далёкі да завяршэння.

У кантэксце станаўлення вуснай гісторыі як новай дысцыпліны важнейшае значэнне набывае вызначэнне яе прадметнага, храналагічнага, тэматычнага поля даследавання. У шырокім сэнсе прадметам вуснай гісторыі шэраг гісторыкаў прапануюць лічыць “суб’ект гісторыі і суб’ект гістарычных працэсаў – чалавека і чалавецтва ва ўсёй разнастайнасці і шматфактарнасці іх жыцця на часовым адрэзку, які даступны чалавечай памяці, г.зн. нядаўняга мінулага як часткі найноўшай гісторыі”. [10, с. 47] У прадметнае поле ўваходзіць даследаванне ўзаемадзеяння людзей у гістарычных падзеях нядаўняй гісторыі, іх стаўленне да гэтых падзей, іх паводзіны і, уласна, матывацыя і фактары такіх паводзін і, у канчатковым выніку, уяўленні, меркаванні, апэнікі мінулага. Такі падыход у вызначэнні прадмета вуснай гісторыі вядзе да вельмі шырокага, амаль неабсяжнага поля дзейнасці, што, на думку С.О. Шміта, з’яўляецца паказчыкам “дэмакратызацыі нашых уяўленняў

аб суб'ектах гісторыі: штодзённая гісторыя народа падаецца зараз не менш важнай, чым дзяржаўныя дзеі выбітных асоб; сацыяльна-эканамічная і сацыяльна-культурная гісторыя заслугоўваюць зусім не меншай увагі, чым дзяржаўна-палітычная. Ды і пра падзеі дзяржаўна-палітычнай гісторыі мы пачынаем судзіць, абспіраючыся ўжо не толькі на выказванні і мемуары дзяржаўных дзеячаў і афіцыйную дакументацыю, якія аказваюцца на паверку адкрыта тэндэнцыйнымі... » [9, с. 100].

Адно з сінтэзаваных значэнняў прадмета вуснай гісторыі дае Д.Н. Хубава. Не адмаўляючы ўсіх падыходаў і лічачы магчымым разглядаць вусную гісторыю і як метады гістарычнага даследавання (інтэрв'ю як дакументаванне элементаў вуснай культуры; працэс фіксавання ведаў, якія перадаюцца ў грамадстве “з вуснаў у вусны”), і як вынік гэтага метаду – створаная гістарычная крыніца вуснага паходжання, яна вызначае вусную гісторыю і як “навуковую дысцыпліну з сумай рэквізіту і паняційнага апарату” [7, с. 5] Аб'ектам жа вывучэння яна лічыць “гістарычны матэрыял, які трансляваны ў вусныя веды і спадчыну” [7, с. 5]. “Вусныя веды” існуюць у выглядзе канкрэтнага жыццёвага вопыту, жыццёвай гісторыі, г. зн. ведаў аб тых рэальных гістарычных падзеях, з'явах, працэсах, удзельнікам якіх чалавек непасрэдна быў. “Вусная спадчына” можа існаваць у выглядзе сямейных паданняў, сельскіх ці гарадскіх легенд і міфаў, альбо ў выглядзе “чутак”. Менавіта ў гэтым ключы разглядаюць даследчы прадмет вуснай гісторыі і шэраг замежных гісторыкаў: “Гэта жывая гісторыя, гэта тое, што вакол нас. У кожнага ёсць гісторыя, якую ён бы мог расказаць. Вусная гісторыя – гэта сведчанне з самых першых рук, але гэта таксама і традыцыі і гісторыі, якія перадаюцца з пакалення ў пакаленне, з вуснаў у вусны” (Калумбійскі універсітэт, Інстытут вуснай гісторыі, ЗША) [Цыт. па: 1, с. 163].

Разам з тым, шматаспектнасць прадмета даследавання вуснай гісторыі і адсутнасць яго дакладных межаў спарадзілі разнастайнасць дэфініцый вуснай гісторыі і яе трактовак. Да яе вызначэння ўжываюцца такія тэрміны як “гісторыя знізу”, “штодзённая гісторыя”, “камунікатыўная гісторыя”, “суб'ектыўная гісторыя”, “ментальная гісторыя”, “мікрагісторыя”, “народная спантанная гісторыя”, “слыхавая гісторыя”. На фарміраванне разнастайнасці сінонімаў вуснай гісторыі паўплывала спецыфіка

гістарычных працэсаў і з’яў для канкрэтных супольнасцяў, краін, тэрыторый, якія адрозніваюцца сваімі комплексамі сацыяльна-эканамічных і этнапалітычных праблем. Ва ўсе гэтыя паняцці ўкладзены розныя сутнасныя рысы, але разам яны адлюстроўваюць глыбінныя метамарфозы самой гістарычнай навукі, якая змяніла пункт погляду ад глабальнага да мікраўзроўню, пашырыла прадметнае поле даследавання, пераарыентавалася з маштабных працэсаў і вялікіх асоб на “шэраговага”, “звычайнага” чалавека, яго светаўспрыманне, адчуванні, лёс і месца ў гістарычным працэсе на храналагічна абмежаваным адрэзку нядаўняга мінулага, вымяранага магчымасцямі памяці непасрэдных удзельнікаў і відавочцаў. Такія змены гістарычных даследаванняў змянілі і стыль, і формы працы і прад’явілі новыя патрабаванні і да крыніц, і да саміх даследчыкаў. Вусная гісторыя даволі доўга не прымалася акадэмічнай навукай. Адною з перашкод з’яўлялася псіхалогія акадэмічных гісторыкаў, якія прызвычаліся да працы ў цішы кабінета, архіва і бібліятэкі.

Але арыентацыя на архіўную дакументальную базу абмяжоўвала магчымасці гісторыі ў вывучэнні найноўшага часу. У XX ст. – часе рэвалюцый, войнаў, кардынальных змен – грамадскасць, спрабуючы разабрацца ў тым, што адбываецца, выступіла заказчыкам аналізу сучасных гістарычных працэсаў. Гістарычныя супольнасці сталі шукаць новыя спосабы і шляхі вывучэння сучаснасці і нядаўняга мінулага. Гэта прымусіла гісторыкаў выйсці са сваіх кабінетаў і звярнуцца да грамадства, якое вакол іх. Вынікам гэтага стала ўвядзенне ў даследчае поле новых праблем і новых тэм, на аснове якіх сфармавалася прадметнае поле вуснай гісторыі – штодзённае жыццё чалавека, яго светаўспрыманне, адчуванне, лёс і месца ў гістарычным працэсе. Увага да асобы ў гістарычнай навучы існавала і да вуснай гісторыі, але была звернута пераважна да вядомых гістарычных дзеячаў. На этапе станаўлення самастойнасці вуснай гісторыі як навуковай дысцыпліны і яе масавага распаўсюджвання даследчыкі звярнуліся да адчуванняў шэраговага чалавека. Прайшоўшы шлях ад факусіроўкі ўвагі на вядомых гістарычных дзеячах да цікавасці да шэраговага, звычайнага чалавека, вусная гісторыя ў некаторых краінах у апошні час зноў уключыла ў сферу сваёй цікавасці выбітных людзей. Вусная гісторыя вызначылася ў сваёй увазе да суб’екта гістарычных

працэсаў – чалавека і на ніжніх, і на верхніх паверхах грамадскай лесвіцы, а прадметам даследавання сталі яго адчуванні, думкі, ацэнкі, эмоцыі, устаноўкі, жыццёвы вопыт, іх уплыў на гістарычны працэс і ўплыў гістарычных падзей на самога чалавека, яго лёс. У такім кантэксце гісторыя разглядаецца як узаемаабумоўлены працэс, як уплыў гістарычных падзей і працэсаў на чалавека і ўплыў самога чалавека з яго меркаваннямі, ацэнкамі, устаноўкамі, светапоглядам на форму, ход падзей і працэсаў.

Такі падыход да вывучэння гісторыі адлюстроўвае погляд на гісторыю “знутры”, цікавасць да суб’ектыўнага боку гісторыі з ухілам у бок найбольш масавага ўдзельніка гісторыі – чалавека “натоўпу”, прадстаўніка “народных мас”, яго жыццёвы вопыт у гісторыі, бо менавіта ён не пакідае нашчадкаў свайго меркавання аб тым, што адбываецца, але менавіта ён адчувае на сабе ўсе наступствы падзей і гістарычных змен. “Погляд знутры” адлюстроўвае адчуванне чалавека ў той эпосе, у якой ён жыве і ўдзельнічае ў гістарычных падзеях і “знутры” распавядае, што і як адбывалася.

Менавіта гэты ракурс (ад аб’ектыўнасці гісторыі да яе суб’ектыўнасці) і выклікаў змены ў метадах, крыніцах і самой дзейнасці гісторыка-даследчыка. Стаўленне да суб’екта гісторыі (чалавека) як аб’екта вуснай гісторыі запатрабавала звароту за інфармацыяй да самога суб’екта. Гэта ўнесла змены ў пазіцыю гісторыка, актывізацыю яго самастойнасці, што выяўлялася ў развіцці метадаў даследавання – апытанні ў розных яго формах (гутарка, інтэрв’ю і г.д.). А адказнае і сур’ёзнае стаўленне гісторыкаў да крыніцы запатрабавала і навуковай прапрацоўкі надзейных спосабаў фіксацыі і ўмоў захоўвання. Толькі забеспячэнне ўмоў надзейнасці дакументавання на ўсіх этапах працэсу стварэння новых крыніц стварыла і ўмовы для вывучэння суб’ектыўнага боку гісторыі – “гісторыі знутры”, а не “звонку”, з боку. Менавіта такая ўзаемазалежнасць “аб’екта-прадмета-метаду-крыніцы” дазваляе казаць аб фарміраванні вуснай гісторыі як самастойнай гістарычнай дысцыпліны. Менавіта ў вуснай гісторыі ў першую чаргу і рэалізуецца прынцып новага метадалагічнага падыходу – “чалавек у гісторыі, гісторыя ў чалавеку”.

Падыход гісторыка-летапісца (акадэмічнага гісторыка) да суб’ектыўнасці камунікатыўных крыніцы філосаф М. Ражанскі

параўноўвае з юрыдычнай практыкай пры допыце сведак, калі па аналогіі са следчым гісторык, працуючы з інфармацыяй, “праводзіць крытычны аналіз крыніц і, адхіліўшы суб’ектыўнасць апавяданняў (асабістую пазіцыю, погляд, стаўленне, меркаванне, ацэнку, успрыняцце і г.д.), спрабуе ўстанавіць, як было на самой справе”. Традыцыйная метадалогія з патрабаваннем гістарычнай аб’ектыўнасці з’яўлялася і формай існавання гісторыі і мэтай гістарычных даследаванняў: “да гэтага абавязвала заўсёды і прафесія гісторыка, служачага гістарычнай праўдзе” [5, с. 141]. Вусны ж гісторык “суб’ектыўную розніцу аповядаў” робіць прадметам даследавання, спрабуючы не ліквідаваць яе, а наадварот, стымуляваць з дапамогай пытанняў. І такая пазіцыя прафесійна апраўданая, калі разумець, што суб’ектыўны свет – не толькі вынік, але і ўдзельнік гісторыі” [5, с. 141]. Імкненне вуснай гісторыі да ісціны і пошуку праўды “маленькага чалавека” спарадзіла сітуацыю, у якой патрабаванне аб’ектыўнасці, уліку інтарэсаў выбітных і шараговых удзельнікаў гісторыі вядзе да ўзмацнення суб’ектыўнасці ў гістарычных даследаваннях. У адрозненні ад афіцыйнай гістарыяграфіі у форме летапісання для вуснагістарычных даследаванняў суб’ектыўнасць з’яўляецца не перашкодай, а глебай для далейшага руху і пошуку навуковай думкі. Вусная гісторыя распачала спробы стварэння новых адносін паміж гісторыяй і сацыяльнай памяццю, носбітамі якой з’яўляюцца ўсе шэрагавыя ўдзельнікі гісторыі. Акрамя таго вусная гісторыя імкнецца пераадолець “гістарыясофію, якая дамінуе 2 тысячы гадоў у еўрапейскай культуры”, у якой памяць з’яўляецца асновай гісторыі, але, як паказваюць апошнія вуснагістарычныя даследаванні, “уяўляе сабой разрыў гісторыі з памяццю і нават гвалт над ёй” [5, с. 142]

Незадаволенасць традыцыйнай метадалогіяй, якая спарадзіла сучасны крызіс гістарычнай навукі і актыўныя пошукі шляхоў выхаду з яго, замацавалі пазіцыі вуснай гісторыі як навацыйнай дысцыпліны ў сучаснай гістарычнай навучы. Для вуснай гісторыі з яе імкненнем спасцігнуць прадмет “знутры” бачыцца важным зняць “прынцыповы дуалізм даследчыка і аб’екта даследавання шляхам пранікнення ў прадмет” у адрозненне ад практыкі традыцыйнай метадалогіі, калі даследчык імкнецца адхіліцца ад прадмета даследавання, стаць безкампрамісным суддзёй, даследчыкам

агульных заканамернасцяў і тэндэнцый, глабальных гістарычных працэсаў, важных гістарычных вех. Для вуснага гісторыка важная “цесная ўзаемасувязь паміж даследчыкам і аб’ектам яго даследавання” [4, с. 185].

Прадметна-тэматычнае поле вуснай гісторыі атрымлівае лагічна аформленую інфармацыйную базу – персанальную памяць і вопыт суб’екта гісторыі як носьбіта “калектыўнай памяці”, “памяці чалавецтва”, “памяці свету” або “гістарычнай памяці”. Менавіта індывідуальны чалавек як грамадская істота, якая ажыццяўляе практычную і пазнавальную дзейнасць з’яўляецца цэнтрам сацыяльнай і гістарычнай памяці чалавецтва, якая выкарыстоўваецца для пазнання мінулага. Дзякуючы чалавечай памяці стала магчымай “гісторыя” як форма адносін чалавека са светам, у якім вялікае значэнне набывае “рэтраспектыўная інфармацыя ў фарміраванні карціны свету” сучаснага чалавека, у тым ліку “успаміны” аб значных для дадзенага стану грамадства гістарычных падзеях [2, с. 68]. Селекцыйныя ўласцівасці сацыяльнай памяці прыводзяць да стратаў элементаў, якія складаюць карціну свету, характэрную для таго ці іншага адрэзку чалавечай гісторыі. Для вуснай гісторыі, у прадметнае поле якой як раз і ўваходзяць “элементы, якія складаюць карціны свету”, важна зафіксаваць іх, каб зразумець знутры той ці іншай адрэзак чалавечай гісторыі. Значнасць гэтай працы вызначаецца тым, што працэсы перадачы сацыяльнай спадчыны, якая разумеецца як “сукупнасць ўсёй сацыяльнай інфармацыі, якой валодалі пакаленні, якія сыходзяць з жыцця” і гісторыка-культурнай спадчыны (у тым ліку і вусныя гістарычныя веды і вусная спадчына), на жаль, “значна менш запраграмаваны, чым працэсы перадачы генетычнай інфармацыі” і нязменнасць праграм іх ўзнаўлення адсутнічае. У выніку “у пэўных сацыяльна-эканамічных умовах грамадства рашуча ломіць гэтыя “праграмы”, што прыводзіць да рэвалюцыйных зрухаў, да перабудовы пануючай сістэмы каштоўнасцяў або да карэнных змен у навуковай і грамадскай карціне свету” [2, с. 62]. XX стагоддзе як раз і ўяўляў сабой моманты ломкі асноўных паняццяў “карціны свету” у любога народа, у любой краіне.

У гэтых умовах і была запатрабавана вусная гісторыя як навуковая дысцыпліна з навукова арганізаванай метадыкай

інтэр'юіравання ўдзельнікаў эпохі ломкі “карціны свету” з мэтай запісу і захавання іх персанальнай памяці і досведу. Зыходзячы з гэтага і прадметнае поле вуснай гісторыі вызначаюць “не ключавыя гістарычныя падзеі або вялікія ідэі, але штодзённае жыццё простых людзей, змены ў іх жыцці і змены ў іх саміх разам з часам унутры часовых адрэзкаў”, г.зн. цікавасць да суб’ектыўнага боку гісторыі, да “маленькіх людзей” якія з’яўляюцца “безназоўнымі ўдзельнікамі гістарычных падзей, не заўсёды твораць гісторыю, але адчуваюць на сабе сакрушальную сілу яе колаў”. [4, с. 184-185].

Такім чынам, на сучасным этапе ўсё выразней вымалёўваюцца контуры вуснай гісторыі, як дысцыпліны, якая вывучае нядаўняе мінулае праз жыццёвы вопыт, устаноўкі, светаадчуванне шэраговага, масавага ўдзельніка гістарычных падзей і выяўляе ўзаемаўплыў чалавека і гісторыі. Прадметнае поле вуснай гісторыі (oral history) абумоўлена навацямі гістарычных пошукаў апошніх дзесяцігоддзяў, у тым ліку гуманізацыі і антрапалагізацыі дыскурсу гістарычных даследаваннях.

Выкарыстання крыніцы і літаратура

1. Дрожецкий, Д.А. Понятие “устная история” в международной практике (по материалам ресурса Интернета) / Д.А. Дрожецкий // Устная история (Oral history): теория и практика: Материалы всерос. науч. семинара (Баранул, 25–26 сент. 2006 г.) / Сост. и науч. ред. Т.К. Щеглова. – Барнаул: БГПУ, 2007. – С. 160-165.

2. Илизаров, Б.С. Роль ретроспективной социальной информации в формировании общественного сознания/ Б.С. Илизаров // Вопросы философии. – 1985, № 8. – С. 60-69.

3. Методические указания по проведению исследований по устной истории / Сост.: канд. ист. наук, доцент А.И. Филошкин. – СПб.: Изд-во СПбГПУ, 2004. – 18 с.

4. Оболенская, С.В. История повседневности в современной историографии ФРГ. Одиссей: Человек в истории. Исследования по социальной истории и истории культуры / С.В. Оболенская. – М.: Наука, 1990. – С. 182–198.

5. Рожанский, М.А. “Устная история” – философия памяти / М.А. Рожанский // Общественные науки. – 1990. – № 6. – С. 141–150

6. Теория и методология истории: учебник для вузов / Отв. ред. В.В. Алексеев, Н.Н. Крадин, А.В. Коротаев, Л.Е. Гринин. – Волгоград: Учитель, 2014. – 504 с.

7. Устная история: программа курса. / Сост. Д.Н. Хубова. – М.: РГГУ, 1995. – 35 с.

8. Шмидт, С.О. Предпосылки «устной истории» в историографической культуре России / С.О. Шмидт // Реализм исторического мышления. Проблемы отечественной истории периода феодализма. Чтения, посвященные памяти А.Л. Станиславского: Тез. докл. и сообщений. – М.: МГИА, 1991. Т. 1. – С. 262-263.

9. Шмидт, С.О. Путь историка. Избранные труды по источниковедению и историографии. / С.О. Шмидт – М.: изд. РГГУ, 1997. – 612 с.

10. Щеглова, Т.К. Устная история: учебное пособие. / Т.К. Щеглова. – Барнаул: АлтПГА, 2010. – 364 с.

СОДЕРЖАНИЕ И ИТОГИ ИНВЕНТАРНОЙ РЕФОРМЫ НА ТЕРРИТОРИИ БЕЛАРУСИ В 1840-1850-Х ГГ.

Лепеш О.В.,

кандидат исторических наук, доцент

Важным событием «российского» периода в истории Беларуси, изменившим вектор правительственной политики 1-ой половины XIX в., стало восстание 1830-1831 гг., после подавления, которого существенно меняется характер и содержание законодательства, образования, культуры и конфессиональной жизни белорусских губерний. Если до 30-х гг. XIX в. преобладала продворянская сословная политика, то после событий 1830-1831 гг. акцент был перенесен с привилегированного сословия на крестьянство. Крестьянство стало рассматриваться российским правительством как наиболее лояльный престолу слой местного общества. Поэтому наблюдается настойчивое стремление императора Николая I разрешить крестьянский вопрос и прекратить процесс разорения как государственных, так и помещичьих крестьян.

Местом выработки основных направлений правительственной политики после шляхетского восстания 1830-1831 гг. становится Комитет западных губерний, созданный императором Николаем I для управления территорией Беларуси, Литвы и Правобережной